

12

**LA IMATGE GRÀFICA
DELS CONGRESSOS**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

ESCUTS I CARTELLS

ORIOI CASASSAS

Tot va venir dels amors d'Apol·lo i la nimfa Coronis. La conseqüència en fou el naixement d'Asclepi, el qual, traslladat a les muntanyes, aprengué tots els secrets de la medicina gràcies a les lliçons del centaure Quiron. És clar, amb els anys es convertí en un indiscutible déu i fou objecte de culte. Ell i tota la família: només com a exemple, la seva filla Higiea era una deessa somrient i d'ulls brillants que acompanyava el pare i aconhortava els malalts a la capçalera. Després s'especialitzà en l'art de prevenir les malalties. O l'altra filla, Panacea, la deessa dels remeis medicamentosos.

A Roma, l'anomenaren Esculapi i continuaren bastint-li temples. I, igual que a Grècia, el representaven amb un aire madur, serè, i sempre amb els mateixos atributs: el bastó dels caminants al qual s'enrosca una serp. Una serp, que renova la pell, com l'home, que per mitjà de la medicina renova la seva salut; i el bastó, símbol dels viatges del metge.

I l'any 1909, a les excavacions d'Empúries, és desenterrada una estàtua de marbre, l'obra d'art grega més important de les trobades als Països Catalans, l'Asclepi (o l'Esculapi) d'Empúries.

És veritat que el bastó i la serp ja feia anys que havien fet fortuna com a símbol de la medicina, però, en el nostre cas —quatre anys després de la meravellosa troballa de vora el mar del golf de Roses— l'adopció del símbol era inevitable; no podia ésser altrament, i el Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana es presentà amb un escut ogival, de camper d'or amb quatre pals de gules, carregat —és clar— amb el bastó i la serp d'Esculapi.

El Primer Congrés era el fruit d'un gran coratge i d'una molt ardida voluntat però, tot i així, probablement no tenia plena consciència de la trans-

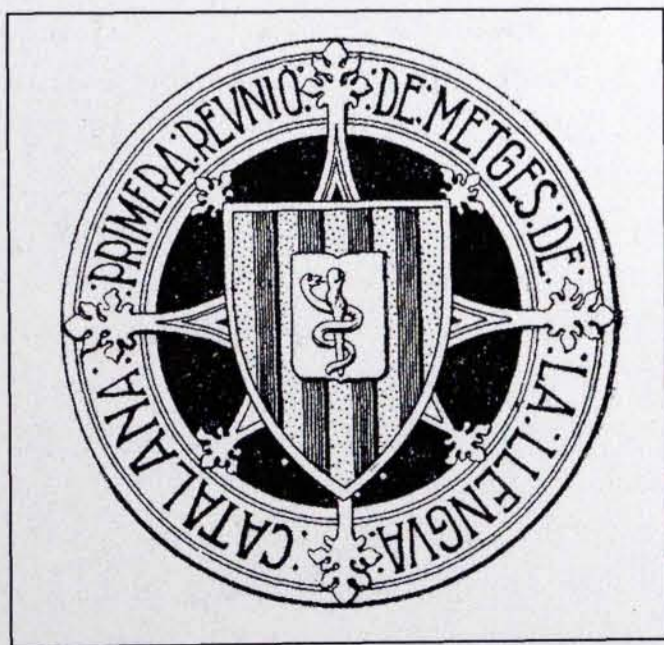

Figura 67.- "Primera Reunio", l'escut del Primer Congrés

Figura 68.- Associació General de Metges

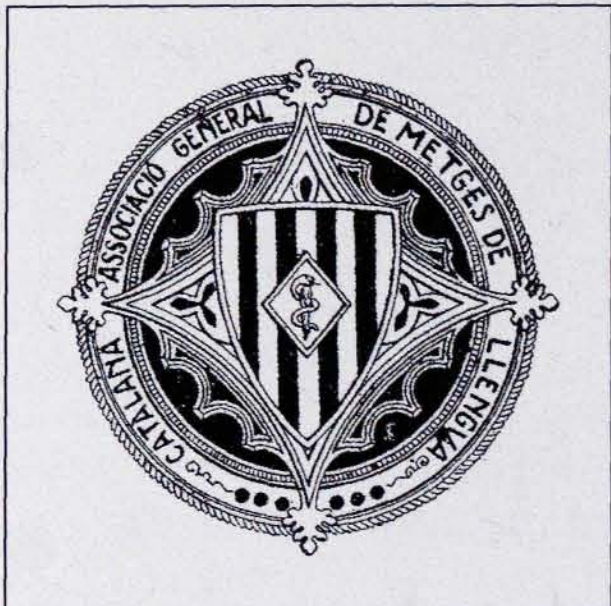
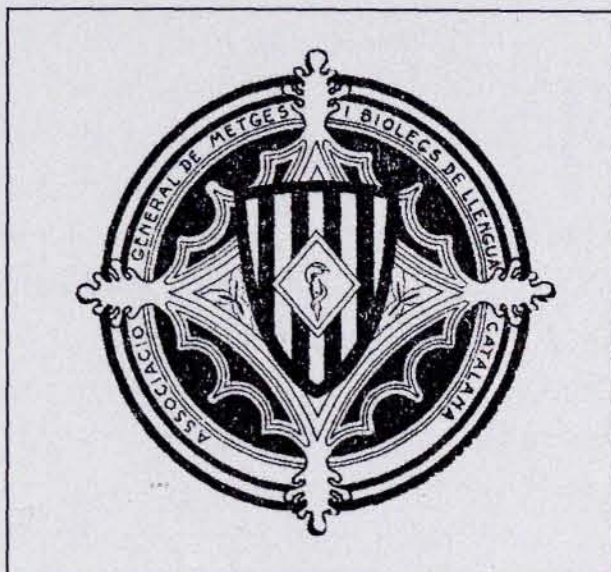

Figura 69.- Associació General de Metges i Biòlegs

condència que tindria aquell aplec en la parcel·la científica de la nostra història. El fet és que l'escut de les barres catalanes amb la càrrega mèdica era circumdat amb la modesta inscripció Primera Reunió de Metges de Llengua Catalana.

354

És ben sabut que la voluntat dels organitzadors de Congrés de l'any 1913 fou que les reunions següents fossin responsabilitat no d'una concreta entitat, sinó d'una associació que aplegués els sanitaris d'uns idèntics sentiments, fos quina fos llur filiació social. És ben sabut que, per aquest motiu, fou creada l'Associació General de Metges de Llengua Catalana, la qual fou la responsable de la realització dels Congressos fins a l'any 1936.

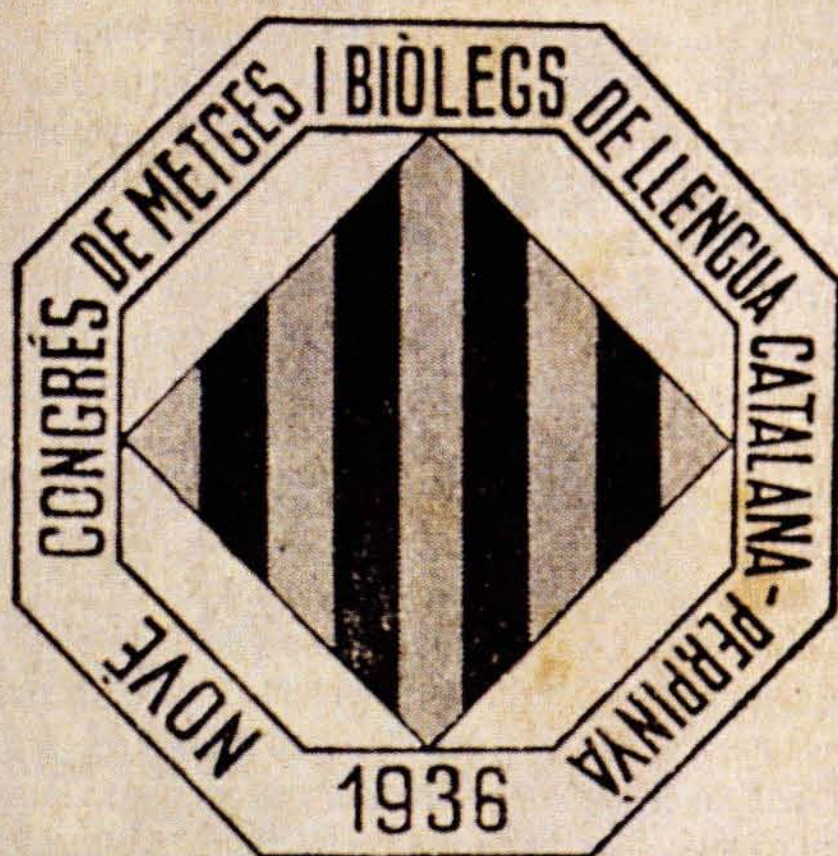
I com que els temps eren austers i encara no s'havien imposat els corrents d'ostensibilitat competitiva, del Segon Congrés fins al Setè la imatge distintiva era, simplement, aquell escut de les quatre barres amb el bastó i la serp, encerclat amb la inscripció Associació General de Metges de Llengua Catalana.

El Congrés de Palma de Mallorca proporcionà als assistents una insígnia amb la llegenda Setè Congrés de Metges de Llengua Catalana i la data 1932 que envoltava l'escut de les barres catalanes i els atributs d'Esculapi.

El Vuitè i el Novè Congrés continuaren el camí d'austeritat dels anteriors. Només amb una modificació: les paraules de l'emblema deien Associació General de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. La intenció inicial dels Congressos, la d'aplegar en un mateix esforç uns científics pròxims en el camp de les activitats i coincidents en el terreny dels propòsits, es feia manifesta en la tarja de presentació de les Reunions.

Després, vingué la llarga nit. Amb els anys tot canvia i, a partir del Congrés de la represa i en la línia de les tendències i els costums de l'època, els Congressos s'anunciaren mitjançant uns artístics cartells. El Desè Congrés,

Figura 70.- Emblema del Novè Congrés

*Distintiu del Congrés segons
el perfil del segell de la cort
del Batlle de Perpinyà
(anys 1397-1457).*

el de 1976, es presentà amb unes dobles quatre barres que s'encreuen i dibuixen el deu de les xifres romanes.

L'autor fou Alexandre Cirici i Pellicer, doctor en història i una veu autoritzada en la crítica d'art, la sociologia de l'art i la història de l'art. A més, es dedicà a la pintura i a la il·lustració i, endut per unes fermes conviccions nacionals, era present en totes les manifestacions culturals i cíviques dels anys de l'oposició a la dictadura. És l'autor de nombrosos textos de les seves especialitats i d'unes memòries riques de testimoni. Havia nascut a Barcelona l'any 1914 i hi morí el 1983.

L'Onzè Congrès lluí un emblema roig de sang. Molt feliçment, dos onzes situats en uns irrealis i imprecisos segon i tercer quarter feien present la idea de la senyera. L'autor del logotip fou l'escultor Josep Maria Subirachs.

Nascut a Barcelona el 1927, ha tingut i manté encara una activitat incansable que s'ha traduït en la presència generosa de les seves obres. De l'evocació marinera —a la Barceloneta—, el Santuari de la Virgen del Camino de León, el monument a Ramon Llull —a Montserrat— o el monument a Francesc Macià —a la plaça de Catalunya de Barcelona— fins al treball escultòric del temple de la Sagrada Família, Subirachs —que reconeix com a principal mestre seu Enric Casanovas, l'escultor exemple de sensibilitat i de finesa d'esperit— s'ha fet un familiar del nostre paisatge.

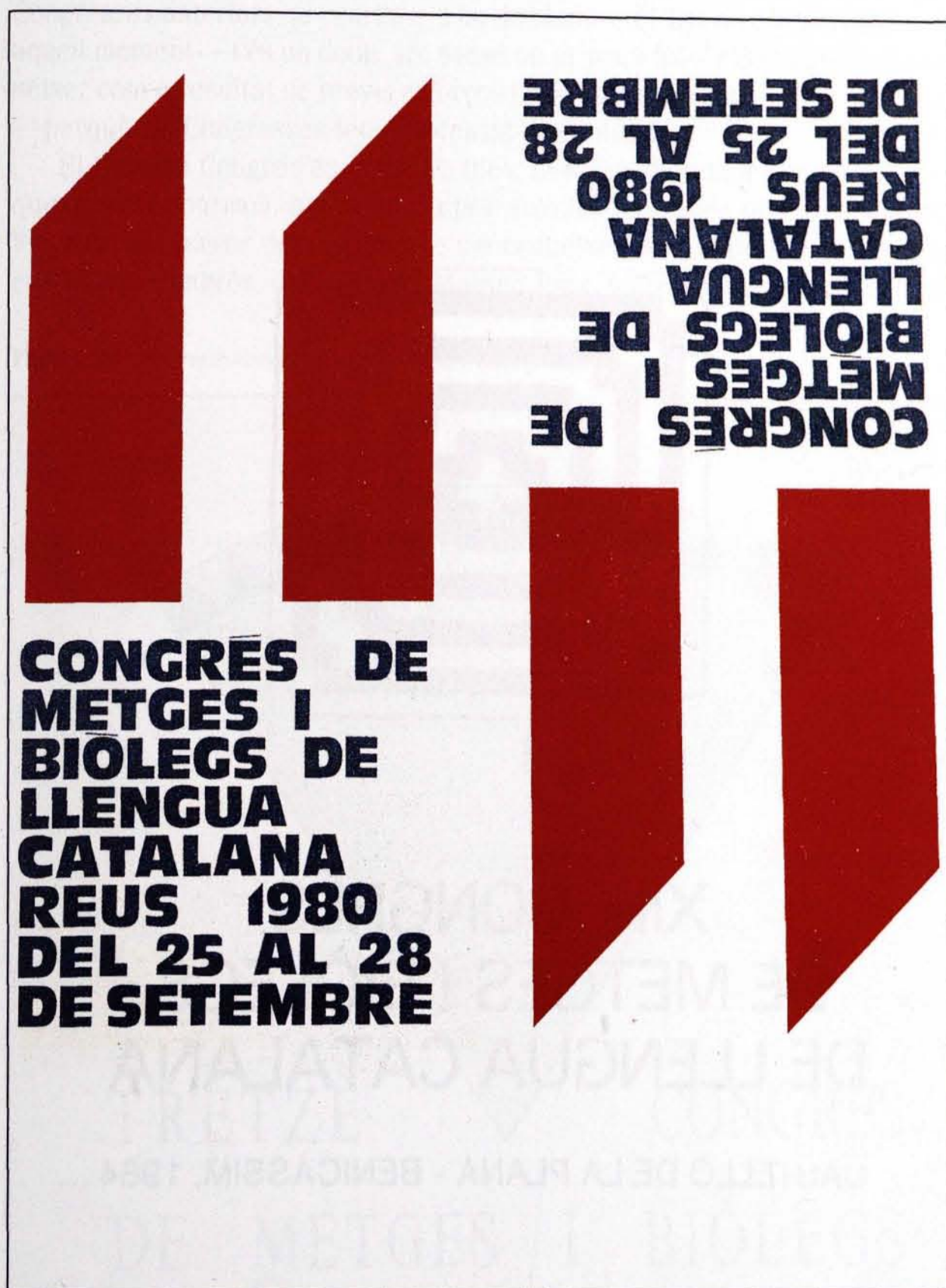
La imatge del Dotzè Congrès és la conjunció de la creu distintiva de la sanitat i les quatre barres. Segurament, una pregunta feta als afeccionats al nostre art actual sobre l'autoria de l'emblema fóra contestada encertadament per una majoria; duu el segell d'Andreu Alfaro.

Nascut a València el 1929, és l'escultor que ha donat forma al lligam entre l'activitat artística i la comunitat social, amb escultures com *La veu d'un poble* o *Monument a l'amor*, el *Monument als Països Catalans* o *Bon dia*

Figura 71.- El Desè Congrès, d'Alexandre Cirici

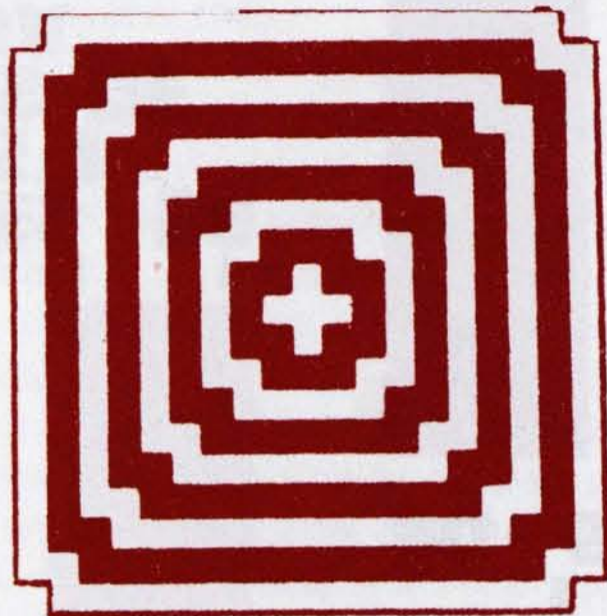
Figura 72.- L'Onzè Congrés, de Josep Maria Subirachs

llibertat. Per mitjà d'estructures geomètriques de gran estilització suggereix el moviment, com una incitació a l'acció.

El Tretzè Congrés tingué lloc a Andorra. El Congrés no podia presentar-se amb una al·lusió —de la forma que fos— a la senyera perquè a la seu de la Reunió —tot i la simpatia que les barres catalanes poden despertar-hi— la bandera té uns altres colors. Unes indicacions o, millor, uns suggeriments bastaren perquè els artistes andorrans Alfons Valdés i Sergi Mas ofe-

Figura 73.- El Dotzè Congrés, d'Andreu Alfaro

358

**XIIè CONGRÉS
DE METGES I BIÒLEGS
DE LLENGUA CATALANA**

CAS I'ELLÓ DE LA PLANA - BENICÀSSIM, 1984

rissin un logotip carregat de significat. Un sector circular d'un verd tendre simbolitza les valls del Principat pirinenc; però, a més, reconeix per als Congressos la funció de tascó que obre camí en el camp de la llengua catalana.

El doble arc que limita el sector inclou dotze triangles negres —els dotze Congressos anteriors, ja escrits— i un de blanc —el Tretzè, encara inèdit en aquell moment— i és un doble arc sense un principi fix —els Congressos van néixer com a resultat de previs esforços i iniciatives— i sense un acabament —perquè els Congressos tenen voluntat de continuïtat—.

El Catorzè Congrès és el de les Illes. Les illes d'un mar que no separa, que, ben al contrari, agermana; i per això les daurades terres insulars i les diverses terres del continent s'enorgulleixen dels mateixos colors. I el cartell del Congrès, del valencià Manuel Boix, ho reflecteix amb l'insinuat

Figura 74.- El Tretzè Congrès, d'Alfons Valdés i Sergi Mas

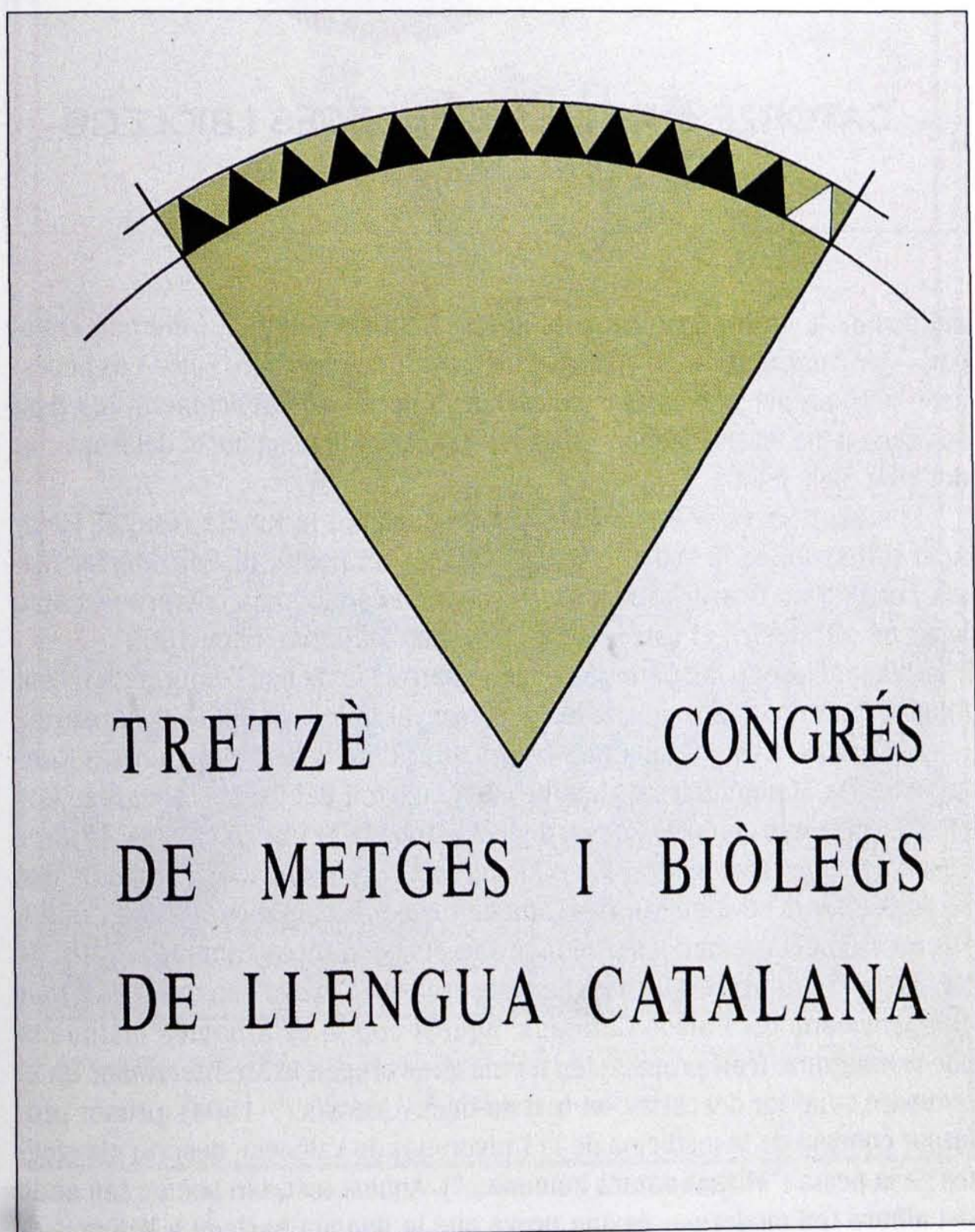

Figura 75.- El Catorzè Congrés tingué un logotip d'Andreu Alfaro

misteri de la gran aventura de la nostra història comuna. I diu que navegar —fer camí, deturar-se només el temps just de reprendre l'alè— és necessari; però no per uns camins de rutina, repetint nostàlgicament uns passos que un dia foren adequats, sinó pels que traci la imaginació del front clar del pilot, dels pilots.

Manuel Boix va néixer a l'Alcúdia de Carlet, a la Ribera Alta, el 1942. Aquest artista, en la seua obra pictòrica, és un poeta: la *Falconeria*, *Trama i ordit*, *Deu imatges de les Germanies*,...I és un poeta compromès amb la terra. Mireu sinó el cartell del Congrés de Mallorca, el de 1992.

Quant al logotip del Catorzè Congrés, hi trobem de nou l'empremta inconfusible d'Andreu Alfaro, que ja havia dissenyat la imatge del Dotzè Congrés.

Els artistes valencians han repetit llurs col·laboracions en els Congressos. De Manuel Boix ("Manolo") és el cartell del Quinzè Congrés. Tots els elements que coincideixen en aquesta trobada hi troben cabuda: la terra ferma del Segrià, on tindrà lloc el Congrés; la diversificació d'un poble que ha conservat la seva identitat i d'una cultura que, com digué Alsina i Bofill, «s'entronca alhora amb les profundes arrels de la terra i amb la cultura de tot arreu». Unes arrels que hom ha volgut tallar en més d'una ocasió. La mar que agermana els Països Catalans, aquest cop hi està només insinuada per la magrana, fruit propi de les terres que voregen la Mediterrània. En el recuadre superior del cartell, un text de Lluís Alcanyís (?-1504), primer professor conegut de la medicina de la Universitat de València, descriu els efectes de la pesta ("Mirant natura humana..."). Aquest text, tan poètic, tan antic —i alhora tan modern— és una prova que la llengua parlada a València fa

Figura 76.- El Catorzè Congrés i el cartell de Manuel Boix

Figura 77.- El logotip del Quinzè Congrés, d'Ignasi Aballí

500 anys és la mateixa que es parla avui dia a totes les contrades dels Països Catalans

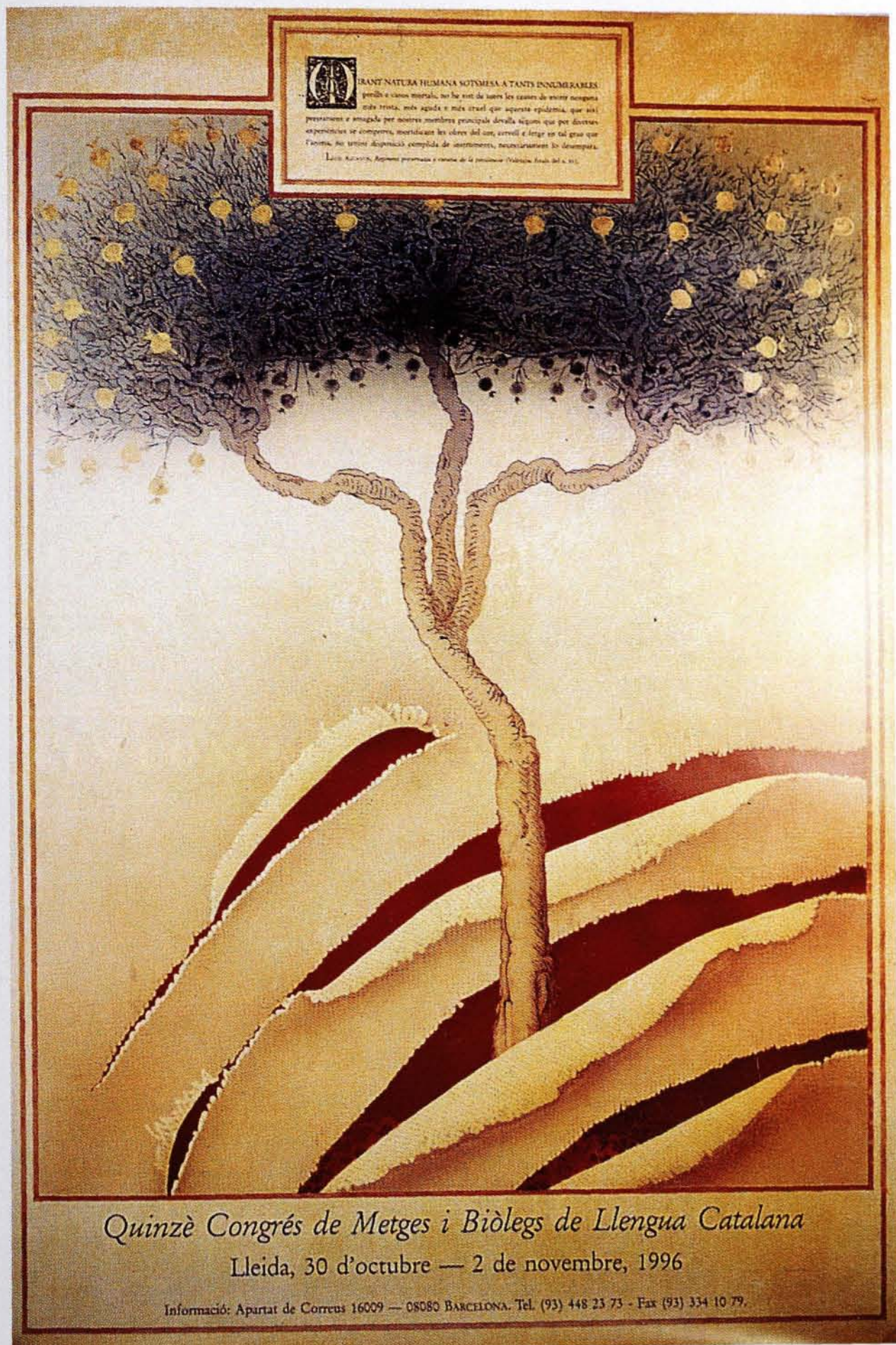
En el logotip del Quinzè Congrés, reproduït en molts documents i en la primera circular, l'artista Ignasi Aballí (Barcelona, 1958) ha sabut mesclar els conceptes de ciència i catalanitat, que constitueixen l'essència de les trobades. Un congrés que presenta la genètica com a gran protagonista no podria haver tingut millor representació que la molècula de DNA que conté les quatre barres i deixa pas a les xifres romanes que indiquen el número del Congrés.

El Quinzè Congrés, l'últim dia, prendrà la decisió de començar la preparació del Setzè. Setze, disset, divuit,... que encara la llengua necessita la defensa, que encara hi ha veus dissonants que ens voldrien escindits i encara hi ha molta indiferència i deserció.

La imatge gràfica del Setzè Congrés, com serà? Ningú no ho sap, mes una bella i merescuda imatge, plena de solidària llum, fóra la del pont que duu a la terra beneïda que, abans que cap altra de les dels nostres països, veu el sol cada matí.

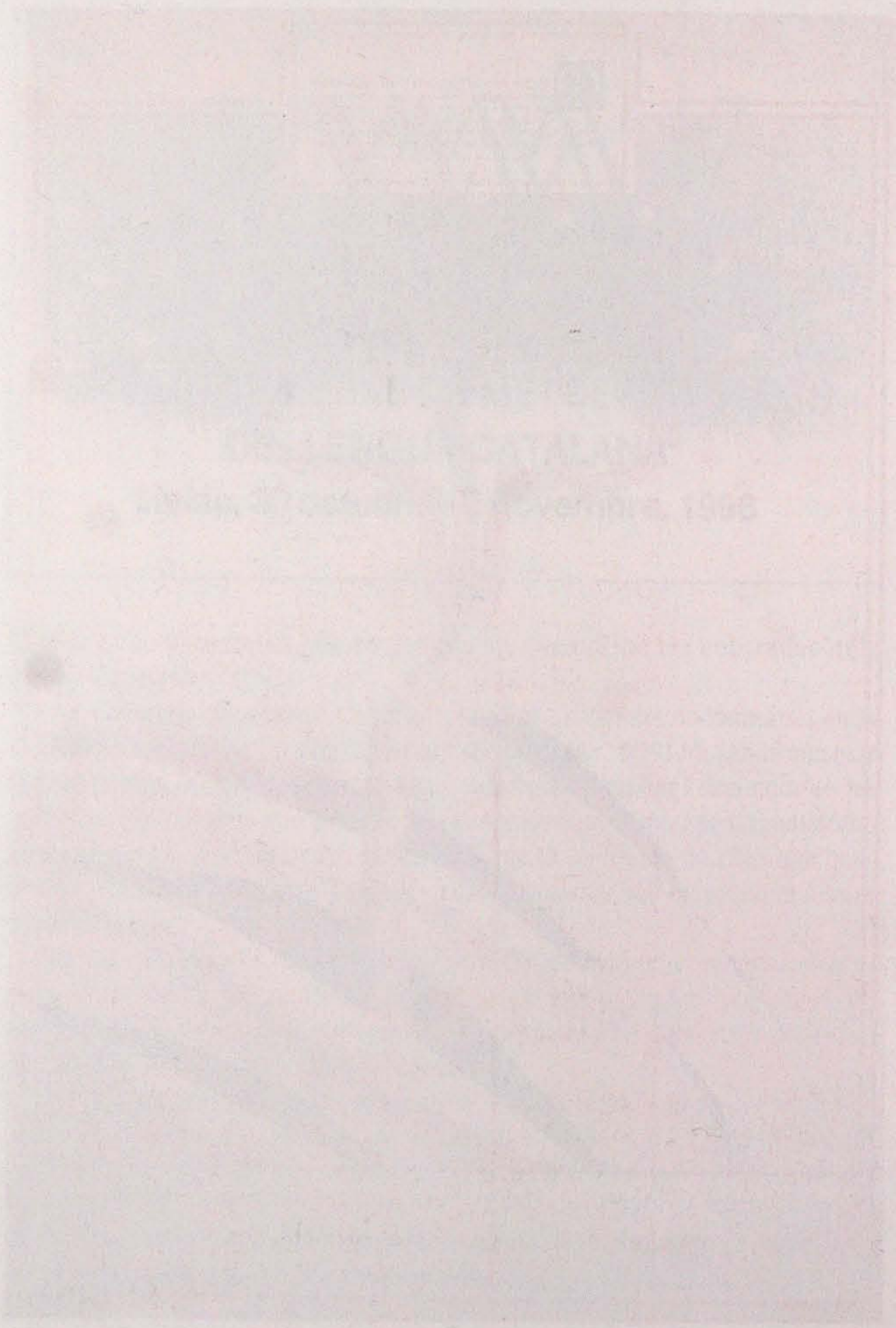
El calendari de l'Escola d'Alguerès Pascual Scanu diu que "la dignitat de un pòpul depèn de l'amor que té per la sua llengua i de com la defèn."

Figura 78.- El Quinzè Congrés, de Manuel Boix

STATE OF TEXAS, COUNTY OF DALLAS, this 15th day of August, 1966.

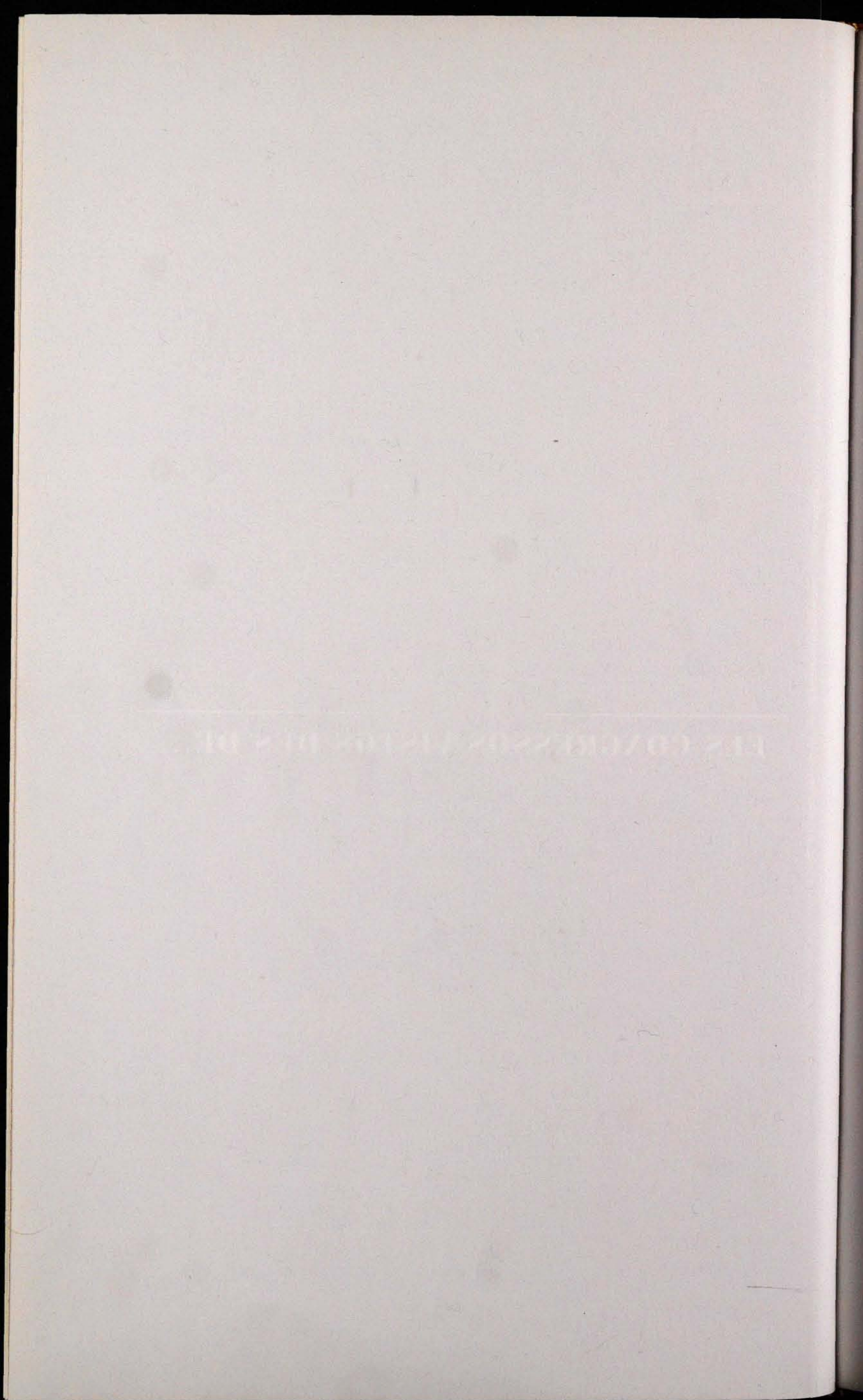
JOHN W. [Name], County Clerk.

1

13

ELS CONGRESSOS VISTOS DES DE...

VALÈNCIA

L'aportació valenciana als Congressos de Metges de Llengua Catalana*

EMILI BALAGUER PERIGÜELL

Catedràtic d'Història de la Medicina de la Universitat d'Alacant

*A l'entranyable record de Cèsar Sainz i Bas,
que no podrà gaudir del XII Congrès pel qual
tant havia lluitat.*

Els primers anys del 1900, els metges catalans se sumaven a l'extraordinari moviment polític-cultural que es donà a Catalunya. Són els anys de *La Nacionalitat catalana*, del *Glosari* i de *Solidaritat Catalana*. El gener de 1907, quan era President de l'Acadèmia i Laboratori Ricard Botey (1855-1927), apareixen publicacions mèdiques en català de la categoria dels *Annals de Medicina*, *Butlletí de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya*, que durà com a publicació mèdica periòdica catalana fins a 1938. En 1912, es crea la Societat de Biologia de Barcelona com a filial de la secció de ciències de l'Institut d'Estudis Catalans i aplega un nucli d'estudiosos entre els quals figuren August Pi i Suñer (1879-1965), Ramon Turró (1854-1926), Jesús Bellido (1880-1952), etc.

367

Pel que fa als congressos mèdics, l'antecedent més important n'és, potser, el Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana, celebrat l'any 1906 amb la participació d'uns tres mil congressistes. Si bé no fou mèdic, sí que fou l'exemple i el determinant fonamental dels congressos mèdics que el continuaren. El primer congrés mèdic en llengua catalana fou el convocat en 1906 per l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya. Es tractà d'una reunió íntimament arrelada a la realitat catalana. A les tres seccions del Congrès s'estudiaren la sanitat de les comarques catalanes, les malalties infeccioses i aspectes d'higiene social.¹

La idea de convocar un congrés de metges de llengua catalana va partir d'Enric Ribas i Ribas (1870-1935) i de Manuel Salvat Espasa. Tant l'un com l'altre són dues figures capdavanteres de la medicina catalana. El cirurgià Ribas i Ribas, natural de Vigo però de pares catalans i educat a Barcelona, fou una personalitat científica reconeguda internacionalment i una veritable autoritat en la cirurgia biliar i vesicular. Pel que fa a Salvat i Espasa,

*Publicat en el Dotzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

només recordar que fou un dels fundadors de l'especialitat pediàtrica a Espanya.

El Primer Congrés, l'any 1913, amb important presència valenciana: Vicent Peset i Cervera, president d'honor.

En 1913, se celebrà, doncs, el Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana a la Facultat de Medicina de Barcelona i en fou el president el professor Miquel Àngel Fargas i Roca (1858–1915), catedràtic d'obstetrícia i ginecologia i autor del primer tractat de ginecologia publicat a Espanya.

Els dies 22, 23, 24 i 25 de juny, tingueren lloc les sessions del Congrés. Al discurs del president, es posà en evidència l'objectiu fonamental d'aquestes reunions científiques: «certament que per a fer ciència... deu emplearse aquella llengua que més sigui l'exteriorització fidel d'aquel treball científic... I això sols ho permet la llengua pròpia.» Però cal no interpretar aquesta afirmació com un localisme casolà; en una altra part del discurs, no té cap reserva a reconèixer que: «Dels diferents llenguatges que usen les col·lectivitats humanes, n'hi ha un cert nombre que, sigui pel nombre d'individus que l'usen, sigui perquè aquests porten davantera en l'avenç científic, serveixen no solament com a instrument de treball, sinó com a medi de divulgació i d'universalització. Aqueixes llengües, generalment poques, són acceptades com a adoptives pels homes de ciència que's serveixen d'elles com a instrument de relació i difusió internacionals.»²

El desig regeneracionista és evident. No es tracta de reivindicar un fet que ja existeix, sinó de conscienciar-se que aixecant el nivell de les persones que utilitzen un llenguatge aquest serà respectat per altres comunitats: «els homes que la posseeixen (la llengua) i amb son treball l'exalten i divinisen, posanla per damunt de les altres a força de lograr qu'ella sia capdavantera del progrés.»³ Les intencions són perfectament explicables si, com hem dit, el nombre de metges que col·laboraren al moviment políticocultural dels primers anys del nou-cents és autènticament important.

Pel que fa al País Valencià, és clar que la situació política del valencianisme i la integració dels metges en aquests problemes determinaran el caràcter en què els professionals de la medicina respondran a la convocatòria del Primer Congrés. Es pot dir que la presència de metges valencians al Congrés fou qualitativament de gran importància i quantitativament molt significativa, tenint en compte la situació valenciana. Un grup de gran prestigi al País Valencià col·laborà a les ponències i, a més, el doctor Vicent Peset i Cervera en fou nomenat president d'honor pel Cos Mèdic de València. El nombre de valencians desplaçats a Barcelona per assistir al Congrés fou de set metges i de Tomàs Peset i Aleixandre, veterinari municipal de València. Cal insistir, però, que entre els metges hi havia figures tan destacades com Faustí Barberà, Joan Baptista Peset i Aleixandre, Josep Rodrí-

guez Pertegàs, el prestigiós hematòleg crevillentí Francesc Mas i Magro, etc.

Els metges valencians i el nacionalisme de principi de segle. La unitat idiomàtica, indiscutible

L'acollida favorable a la idea i als objectius del Congrés, per persones tan distingides en l'ambient de la medicina valenciana, obeïa, sens dubtes, a una revaloració de l'idioma autòcton i a un plantejament polític i cultural aliè al centralisme imperant. Certament, aquest grup de metges participants al Congrés formaven part de la burgesia valenciana, que, com ha estudiat Alfons Cucó, fou en gran part la responsable de l'enfonsament dels moviments nacionalistes al País Valencià,⁴ contràriament al que succeí a Catalunya. Cal tenir present, però, que fonamentalment es tractava d'acceptar un fet de què persones de l'altura intel·lectual com les esmentades no podien dubtar: la unitat de la llengua que és parlada a Catalunya, les Illes i el País Valencià, i la necessitat de la seua promoció cultural i científica; en resum, el que hem vist que Fargas i Roca proposa com a finalitat principal del Congrés.

Lo Rat Penat i València Nova

369

Algun metge valencià ja s'havia integrat al moviment renaixentista que protagonitzaren Teodor Llorente (1836-1911) i Vicent W. Querol (1837-1889). Possiblement en siga Fèlix Pizcueta (1837-1890), metge de gran renom a la ciutat de València, el representant més notori. És significatiu, però, que, mentre que la seua ideologia política era progressista, considerava tot allò referent a la llengua i a l'erudició valenciana com una mera efusió sentimental.⁵ Contra aquesta tònica, intentarà lluitar Carmel Navarro (1848-1893), més conegut per Constantí Llombart, jove participant en l'aldarull cantonal de València en 1837 i que fundaria Lo Rat Penat en 1878 per a ser el casal de tots els literats valencians, tant els patricis moderats com els petits burgesos i menestrals, i d'altres joves de condicions socioeconòmiques semblants. Contra el desig de Llombart, Lo Rat Penat va caure aviat en mans del patriciat urbà (Pizcueta entre d'altres) i, en paraules del professor Sanchis Guarner, «prengué un fort caràcter felibre, això és: enyoradís i apolític, és a dir, immobilista. Molt enjorn, ja l'any 1890, Lo Rat Penat es trobava en franca decadència».⁶ La paternal protecció de Llorente, que s'estengué fins als primers anys del segle xx, havia fet fracassar el projecte de Llombart. No ens pot estranyar, doncs, que, en 1904, un grup de joves trencàs obertament amb Lo Rat Penat i palesàs la seua intenció de fer un valencianisme nacionalista i no gens literari i jocfloralesc. Amb l'aparició de la societat València Nova, havia sorgit el valencianisme polític.⁷

L'abisme que separava una societat de l'altra s'agreujà quan des de València Nova s'estenia l'afany de criticar fins la mateixa medul·la del ratpenatisme: «I vagen obrint els ulls els veraders regionalistes de Lo Rat Penat, sucursal de *Las Provincias*, Llobart va posar per lema... "pel fil traurem lo cabdell". Açó és: "pel fil" de la literatura, de l'art, història i arqueologia valencianes, "traurem lo cabdell" de les reivindicacions polítiques dels drets de Valentínia. Però, ho dolor!, el partit conservador, liberal, centralista per essència va posar ses mans damunt les ales del "Rat", i per això no vola... ¿I el cabdell? En la teulà.»⁸

Faustí Barberà: «De regionalisme i valentinicultura».

La filosofia sobre la qual descansava València Nova no era tan nova i original. El mateix Faustí Barberà havia fet una clara defensa del nacionalisme en el discurs pronunciat el 7 de desembre de 1902 a Lo Rat Penat, societat de la qual llavors era vicepresident. El discurs duia per títol «De regionalisme i valentinicultura», i no fou publicat fins a 1910 amb el subtítol de «Discurs vell i comentaris nous».⁹ Per a Barberà no es pot confondre el concepte de Nació i Estat; per a ell, l'Estat «es refereix a l'organització jurídica i política dels pobles», mentre que la Nació fa referència a «son origen i desenvolupament natural durant la Història».¹⁰ I puntualitza: «Mai l'Estat o sa més alta representació tindrà el dret d'absorbir als governats, ni mai un poble té el dret de llevar-li a un altre sa manera d'ésser ni sa manera de parlar.»¹¹

Figura 79.- Faustí Barberà i Martí (1850-1929), congressista entusiasta

Proposa la creació d'una plataforma que permetés al valencianisme una expansió progressiva, i en aquest sentit defensa la creació de «societats patriòtiques que ens facilitaran els treballs i ajudaran al més complet èxit de la nostra propaganda». ¹² Ell mateix en donà exemple i el 1907 accepta la presidència de la jove entitat València Nova, que fou l'organitzadora de la primera Assemblea Regionalista Valenciana en aquell mateix any. La conclusió del seu programa, el seu objectiu final, serà, en les seues pròpies paraules, «la lliberació autonòmica de la nostra terra». ¹³

Barberà no renuncia, però, a un intervencionisme a nivell d'Estat similar, per altra part, al que propugnava el catalanisme. Partia del supòsit que les regions haurien restat incontaminades del món de la Restauració i, per tant, la solució estava en el recobriment de la seua autonomia. ¹⁴

Els fonaments teòrics sobre els quals descansava València Nova eren inicialment els propugnats pel qui seria el seu president. Però un dels trets característics de l'entitat era la separació que hi havia entre els socis adults i els joves. Les profundes diferències entre socis esclataren amb motiu de la invitació rebuda de la comissió organitzadora del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. L'ala més tradicional de València Nova defensava que: «Creem, sí, que la llengua que parlem s'aparta prou de la catalana per a poder ser considerada com a idioma propi dels valencians; emperò, a ella devem l'orige de la nostra...» ¹⁵

371

Contra aquests criteris particularistes, les noves generacions, comentant la celebració de Barcelona del Congrés, declaraven que s'hi havia «demostrat plenament l'esperit d'una mateixa raça, d'un mateix poble que, després d'uns quants segles de separació... ha ressorgit potent i avassalladora la unió d'un poble gran...» ¹⁶ La ruptura entre les dues ales era necessària i es produí definitivament en 1908. No hi ha cap dubte que les idees de Barberà estaven molt més prop de les joves generacions valencianistes.

Blasquistes i sorianistes

El moviment solidarista del Principat tingué un gran ressò al País Valencià i afectà en gran manera el desenvolupament de l'embrionari valencianisme polític. La pugna entre «blasquistes» i «sorianistes» manifestada pels seus portaveus *El Pueblo* i *El Radical* reflecteixen les múltiples implicacions ideològiques, polítiques i econòmiques que es barrejaven sota actituds regionalistes i antiregionalistes. Per als blasquistes, Solidaritat Catalana eren «Los enemigos de la agricultura valenciana..., la burguesía separatista barcelonesa, frailuna, vetusta, partidaria de la independencia del famoso Principado, piojoso i sanguinario, que dejó marcada en la historia las huellas de una ferocidad fenicia, bárbara, horripilante». ¹⁷

El diari sorianista *El Radical* afirmava, contràriament, que els qui rebutgen les idees solidaristes al País Valencià són els «que siempre estuvieron

entendidos con los gobiernos, los instrumentos de estos... (els que diuen que) sus intereses (els de Solidaritat Catalana) pugnan con la agricultura, como si los intereses de los agricultores catalanes no fueran los mismos que los de los valencianos». ¹⁸

No cal insistir que, en la defensa del que diuen els blasquistes interessos econòmics del poble valencià, s'amaga una política de conseqüències similars al lerrouxisme del Principat. El 18 de juny de 1907, V. Ballester Soto publicava a *El Pueblo* una diatriba antivalencianista que no té rebuig: «¿De donde sacan estos señores valencianistas que aquí puede haber sentido regionalista...? ¿Acaso ha tenido Valencia historia propia que haya delineado su personalidad...? Estamos todos en el secreto, ni historia, ni literatura, ni lengua, ni nada.» ¹⁹

D'altra banda, el que Alfons Cucó ha qualificat al seu estudi «com a incompleta burgesia valenciana de la Restauració», tan ben representada per la Federación Agrícola de Levante, no té escrúpuls a sacrificar la seua identitat, en tant que burgesia del País Valencià, i propugnar un solidarisme econòmic sota pretext de realisme i que tan sols reflecteix el fracàs del seu servilisme sucursalista. El seu portaveu, el diari *Las Provincias*, procura introduir el terme «Levante» com un fet «que desborda antiguas limitaciones históricas y rectifica añejos errores de los reyes que, mediante pactos de familia, dislocaban la posición del reino de Murcia». ²⁰ És curiós que aquests mateixos grups, així com altres procedents del blasquisme, quan no poden rebutjar el valencianisme perquè seria mancar d'instint polític, s'aixequen com a defensors «de las esencias valencianas» i del «regionalismo bien entendido».

L'Assemblea Regionalista Valenciana

A pesar d'una situació tan delicada, l'Assemblea Regionalista Valenciana es va celebrar amb pocs incidents i amb l'assistència d'un grup de solidaristes desplaçats del Principat amb tal motiu. Si les conclusions de l'Assemblea no foren massa espectaculars, les conseqüències van tenir interès: el valencianisme havia abandonat els seus reductes minoritaris i al seu entorn es creava un cert ambient i una certa expectació.

La difícil biografia del Dr. Faustí Barberà: mestre, músic, historiador i polític

La participació de Faustí Barberà en els esdeveniments que hem comentat ens demostra que fou, a més d'un metge prestigiós, un valencià preocupat i compromés en el retrobament del seu país. La seua participació activa en els dos primers Congressos de Metges de Llengua Catalana, no és més que una resposta coherent en el context de la seua defensa del nacionalis-

me. Però no sols va participar-hi, sinó que va fer ús del seu prestigi per tal que el nombre de congressistes procedents del País Valencià fos quelcom més que testimonial.

La complexa personalitat de Barberà tan sols es pot comprendre coneixent la seua difícil biografia.

Faustí Barberà i Martí (1850–1929) fou el novè i darrer dels fills de Víctor Barberà Expósito, mestre d'escola a Alaquàs (l'Horta), i de Faustina Martí. Les primeres lletres, les estudià amb son pare i, posteriorment, va assistir com a extern a les Escoles Pies. A les cinc de la matinada recorria a peu els més de sis quilòmetres entre Alaquàs i València. Després de la mort de son pare, el substituï a l'escola, i era, al mateix temps, l'organista de l'església i director de la Banda Nova de música. En aquest període, inicià els estudis de medicina, amb el desplaçament diari a València —com de xiquet— per a tornar a casa al capvespre. D'aquesta forma, compagina els estudis de medicina amb l'activitat de mestre fins a 1872, que és quan guanya l'oposició d'alumne intern de clíniques i s'instal·la ja definitivament a València. Al setembre de 1875, va obtenir el grau de llicenciat i, a l'octubre del mateix any, fou anomenat metge de Sedaví.²¹ Durant aquest període, publicà alguns articles a la *Crònica mèdica* i al *Progreso ginecológico* i va preparar la tesi doctoral sobre «La Malaria», que va defensar en 1879. Barberà viatjà amb assiduitat a l'estranger: en 1894 a Viena, en 1897 a París i a Burdeus, en 1900 a París de nou amb motiu del XIII Congrés Universal de Medicina, etc. Ell mateix havia afirmat que, per a traure la medicina espanyola de la mediocritat en què es trobava, era fonamental estudiar els països on es produïa l'avanç.²²

Tota la seua activitat professional està marcada per una dedicació entusiasta a la clínica, plantejada amb una metodologia rigorosament científica. Una de les actituds que més criticava als seus col·legues era la de no adonar-se que la pràctica mèdica hauria de ser tan rigorosament plantejada com un treball de laboratori. En aquest sentit no dubta a criticar durament la classe mèdica per la seua frivolitat. En 1902, quan comenta l'acte commemoratiu del LXII aniversari de l'Instituto Médico Valenciano, diu amb recança: «En Valencia, donde contamos con centenares de médicos y Facultad de Medicina..., presencié el hecho lamentable y hasta vergonzoso de que fuéramos sólo diez y ocho concurrentes al acto, y que esta cifra se descompusiera en doce, que conté en el estrado y seis!! en el público... Ni uno solo de los alumnos de la Facultad tuvo el buen pensamiento de asistir... ni tampoco a ninguno de los muchos médicos, que a esa hora estarían quizás de tertulia y perdiendo el tiempo... Con este apartamiento de la reunión científica, fiel compañero general del abandono del libro y del folleto, se va directamente en alas de la vanidad a hechos escandalosos... La clase médica no tendrá la consideración y el respeto debido sin que por su ilustración se haga digna de ella: si la cultura y la honradez gobiernan sus actos,

merecerá la atención de todo el mundo; si se aparta de estos derroteros, sus miembros quedarán reducidos al papel de simples curanderos o algo peor, y el sagrado ministerio social del médico sin prestigio ni miramientos, vendrá reducido al simple ganapán y sin que baste a reintegrarle las colegiaciones forzosas ni otras cábalas que desde lo alto aspiren, al menos nominalmente, a la rehabilitación profesional.»²³

Barberà insisteix constantment en la seua idea «regeneracionista». La gran activitat com a publicista, l'organització en 1891 del 1r Congrés Mèdic Regional a València, la fundació de la *Revista Valenciana de Ciencias Médicas* en 1899 per a pal·liar l'enfonsament del *Boletín del Instituto Médico Valenciano*, etc, formen part de la seua contribució a l'esforç de procurar una classe mèdica amb un nivell acceptable. En aquesta mateixa línia, es va preocupar per incorporar les novetats i els avenços clínics d'interès. És conscient de la necessitat d'una reforma profunda de l'ensenyament de la medicina, per més que no confie massa en la situació actual. En 1911, quan Amali Gimeno intentà modificar el currículum de medicina, comentava Barberà: «Aspiración es ésta nobilísima, propia de un maestro inteligente como el doctor Gimeno..., pero es sueño de oro e ideal quimérico en la casi totalidad de los casos. Tan quimérico acaso como podría serlo el propósito de que el profesorado fuera a clase movido por el fuego santo del amor a la ciencia... No señor ministro, no. Los catedráticos seguirán asistiendo a clase en los últimos días y las horas justas de obligación; y los alumnos, que todo lo observan, seguirán copiando y asistiendo también para llenar un deber académico y... por sacar adelante un curso y obtener un título.»²⁴

374

La progressiva decepció de Barberà per motivar l'afany científic de la classe mèdica, fonamentalment la valenciana, li fa exclamar un any més tard, en 1910, en comentar el III Congreso Español de Otología: «se trabajó mucho. Tanto, que en ocasiones creí no estar en España».²⁵

Junt a aquests aspectes purament professionals, existeix també una projecció social molt important des de la seua situació de metge. La seua participació molt activa en el problema de la lepra i en la construcció d'una leproseria a Fontilles (Marina Alta) i sobretot el seu interès per l'ensenyament dels sordmuts. Precisament el seu mètode «oral pur» per a ensenyar els sordmuts va obtenir l'acceptació internacional al Congrés de Chicago en 1896. Desde 1887, Barberà tenia interès pel sistema d'educació de sordmuts, fins al punt que si fou l'introduïdor a València de l'hipnotisme i de les tècniques de psicoteràpia va ser perquè el primer Congrés de Sordmuts celebrat a Nancy el 1885 va insistir en la importància pedagògica de l'hipnotisme.²⁶

Un aspecte de gran interès en l'activitat de Barberà és la seua preocupació pels temes històrics, fins al punt que, al període més fèrtil de la seua vida, 1899-1917, el nombre de treballs d'història sobrepassa quantitativament els purament mèdics. També en aquesta matèria demostrà ser un met-

ge europeu. Ell fou, per a Josep Rodrigo Pertegàs, el cap indiscutible de la historiografia mèdica valenciana, mecenes que acollia, a la revista que havia fundat, els treballs del metge i historiador Rodrigo. Ultra tot això, quan Barberà es pregunta el perquè de la mala situació de la medicina espanyola, recorre a la Història per a responder a la interrogació. Com R. Virchow (1821–1902) o C. A. Billroth (1829–1894), l'interés per conèixer els «precedents» de la medicina que ells practicaven el féu desplaçar-se progressivament als estudis històrics. En 1915 i amb motiu d'un discurs apològic del valencià del segle XVI mossén Manuel Díez, Barberà defensa públicament la necessitat de l'estudi de la història de la medicina: «Terminó el señor Barberá... insistiendo que la corporación elevase a los Poderes Públicos súplica para que en cada Facultad española de Medicina fuera explicada la historia de la respectiva Medicina como se hace en cualquier otra especialidad de las ya incluidas en los programas generales de la enseñanza presente.»²⁷

Faustí Barberà al Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana

La participació de Faustí Barberà al Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana fou veritablement entusiasta, i abans d'iniciar la seua exposició de caràcter històric declara amb satisfacció d'home nacionalista el desig «que este fet de renaixement col·lectiu d'intel·lectuals siga com la aubada del renaixement integral de la raça...».²⁸ Ultra la seua participació, el seu paper de ferment entre els metges valencians assistents al Congrés és indiscutible; així ho afirma el Dr. Ramon Vila i Barberà a la ponència de viscosimetria; «Mes, amb tal empenyo m'invità nostre benvolgut company En Faustí Barberà amb tal insistència m'alentà l'exemple d'altres volgudíssims amics, que no poguí menys que rendirme a llurs precs, eixir de mon retraïment i decidir-me a trencar una llança en aquesta augusta ocasió».²⁹

Quatre presidents d'honor valencians

Al comitè d'honor apareixen com a presidents d'honor quatre il·lustres valencians: el Dr. Marià Batllés i Bertran de Lis, degà de la Facultat de Medicina de Barcelona; el Dr. Vicent Peset Cervera, catedràtic de Terapèutica de la Facultat de Medicina de València; el Dr. Pere Esquerdo, pel Cos Mèdic de l'Hospital de la Santa Creu, i el Dr. Salvador Cardenal, pel Cos Mèdic de l'Hospital del Sagrat Cor de Barcelona.

El doctor Batllés havia nascut a València en 1845 i s'hi llicencià en Medicina. Després de ser Director de Sanitat del Port (1871), va guanyar la Càtedra d'Anatomia de la Universitat de Granada (1878) i va passar per trasllat a la de Barcelona (1879), ciutat de la qual fou tinent d'alcalde (1890), membre de la Diputació (1898) i dues vegades governador civil interí. El doc-

tor Batllés pronuncià part del seu parlament en castellà i en la resenya de l'acte inaugural es comenta: «Acabà son parlament en valencià, pronunciant un període que, per lo sentit, extremí a l'Assemblea, desitjant al Congrés una prosperitat il·limitada.»³⁰ És clar que el cronista no es fa qüestió de noms quan es refereix a la llengua del doctor Batllés, entre altres coses perquè ningú hi dubta que això que parla el metge i catedràtic valencià és la mateixa llengua del Congrés.

El president d'honor pel Cos Mèdic de València és Vicent Peset Cervera (1855–1945), una de les figures mèdiques més importants al País Valencià en el període contemporani. Estudià medicina i ciències físiques i químiques a la Universitat de València, i obtingué el grau de doctor en 1875 i 1879 respectivament. Més tard, fou professor de química del Laboratori Municipal i, per curt temps, director del Laboratori Judicial de Madrid. Finalment, catedràtic de Terapèutica de la Universitat de València. És el responsable major de la introducció de tècniques, eines i avenços de la ciència contemporània en la medicina valenciana: la radiologia, tècniques per a l'anàlisi de diversos aliments, va donar el primer llistat d'aliments fosforats, etc. Va dur a cap una intensa llavor experimental i també docent. Però, ultra tot això, va dictar els primers cursos de doctorat d'Història de la Medicina a la Universitat de València. La seua obra és nombrosa i d'una qualitat indiscutible. Fou un ciutadà tan estimat que en 1931 el nomenaren fill predilecte de la ciutat de València.

El doctor Peset Cervera no es limità a assistir al Congrés com un membre honorari, sinó que també hi pren part molt activa amb la col·laboració del seu fill Joan Baptista Peset i Aleixandre. Ambdós presentaren el treball sobre la importància i les dificultats en la pràctica de tot allò relatiu a química legal de la sang.³¹

Joan Baptista Peset i Aleixandre, científic compromès

El doctor Joan Baptista Peset i Aleixandre (1886–1941) es doctorà a la Universitat de València en 1907, de medicina; en 1908, de ciències químiques i, en 1909, de dret; havent-se ja graduat de perit químic en 1901 i de perit mecànic en 1902. Posteriorment i pensionat per la Junta per a l'ampliació d'estudis va treballar als laboratoris de Fresenius a Wiesbaden i amb Ogier a París. En 1910, va guanyar per oposició la Càtedra de Medicina Legal i Toxicologia de la Universitat de Sevilla, on va dirigir el Laboratori Bacteriològic Municipal i fou comissionat per l'Ajuntament en 1912 per tal que estudiàs a París la vacuna antitífica. El 1916, passà a exercir la Càtedra de Medicina Legal a la Universitat de València i es fa càrrec de la direcció de l'Institut Provincial d'Higiene, i construeix a les seues expenses un edifici per a tal fi. En 1918, és anomenat «honoris causa» de la Société Thérapeutique de la Facultat de Medicina de París pel seu treball «Vacunación

Figura 80. - Joan Bta. Peset i Aleixandre (1886-1941), científic compromès

antitífica en España». Fou membre de diverses societats científiques nacionals i internacionals, degà de la Facultat de Medicina de València (1930-1931), vice rector de la mateixa universitat (1931-1932) i rector (1932-1934). És autor de nombrosos treballs sobre medicina legal, toxicologia, bacteriologia i epidemiologia, recollits tots al número 89 de maig de 1935 de *Crónica Médica*, dedicat al seu homenatge.

El doctor Joan Baptista Peset fou un intel·lectual compromès en els problemes de la societat valenciana del seu temps. Com diu Lluís Aguiló Lúcia, «l'actitud del Dr. Peset davant de les eleccions del 1936 —amb un plantejament gramscia del paper de l'intel·lectual— posa també de relleu la necessitat que la Universitat deu ésser sempre en contacte amb la societat».³²

Va encapçalar a València la candidatura del Front Popular en 1936 i guanyà l'elecció d'una manera destacada (84.106 vots). Aquesta dedicació li costaria la vida quan va ser afusellat pels franquistes en 1941 a Paterna, després de llargs mesos de condemna a mort, malgrat les gestions tendents a evitar la seua mort i que van resultar infructuoses. El Congrés de Cultura Catalana (1976), en el primer acte públic celebrat al País Valencià, va homenatjar, per primera vegada, després de la guerra civil, el Dr. Peset, com una de les figures més respectades de la Universitat de València.

Pere Esquerdo, Salvador Cardenal, Tomas Peset, Francesc Mas i Magro

Els altres dos presidents d'honor al Primer Congrés, tots dos valencians, ja ho hem dit abans, foren els doctors Esquerdo i Cardenal. En Pere Esquerdo i Esquerdo, president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Barcelo-

na (1884-1888), va nèixer a la Vila Joiosa (Marina Baixa) en 1852. Estudià el batxillerat a Alacant i la llicenciatura en Medicina a Barcelona. Fou president dels Cos Facultatiu de l'Hospital de la Santa Creu i formà part de la Junta de Sanitat en 1885.

El Dr. Salvador Cardenal i Fernández (1852-1927) va nèixer a València i estudià Medicina a Barcelona. Després de realitzar diversos estudis a l'estranger fou nomenat cap del Departament Anatòmic i metge de la Casa de la Caritat de Barcelona. En 1897, és designat per a director de l'Hospital del Sagrat Cor de la mateixa ciutat i, en 1922, catedràtic honorari de la Facultat de Medicina. És el principal responsable de la introducció a Espanya del mètode antisèptic i, ja en 1890, la reina d'Anglaterra li concedeix el títol de membre d'honor del Col·legi de Cirurgia Anglès.

Altres ponents valencians al Congrés foren el Dr. Tomás Peset i Aleixandre (1889-1962), veterinari i també fill del Dr. Vicent Peset, que participà en el tema d'«Hematologia comparada»,³³ i el crevillentí Francesc Mas i Magro (1879-1958), que presentà dos treballs de gran qualitat: «La leucocitosi leucoblàstica-promielocítica»³⁴ i «La parasitologia de quelques febres palúdiques irregulars».³⁵ El doctor Mas i Magro va nèixer a Crevillent (Baix Vinalopó), fou deixeble de Cajal i des de 1903 es va interessar per l'hematologia i es va especialitzar en aquest camp a l'Institut Pasteur de París i a Berlín. La seua principal aportació consisteix a defensar l'origen viròtic de la leucèmia.

A més de les persones ja esmentades hi assistiren alguns congressistes també valencians. La personalitat més destacada és, potser, Josep Rodrigo Pertegàs (1854-1930), ja esmentat abans com a amic de Faustí Barberà, i un dels estudiosos més importants de la història de la medicina valenciana. Amb ell hi estigueren també com a congressistes Miquel Martí i Sánchez i Rafael Tutó i Morell.

Faustí Barberà, president d'honor del Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana. Elogi del pare Jofré

El Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana se celebrà a Barcelona, en la Facultat de Medicina, com l'anterior. En fou nomenat president el Dr. Freixas i Freixas (1860-1933), destacat membre de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Però aquest Segon Congrés ja no l'organitzà l'Acadèmia, sinó l'Associació General de Metges de Llengua Catalana. La idea fou del doctor Fargas i Roca per tal que els Congressos següents fossen el punt de convergència de totes les societats mèdiques dels països de llengua catalana. Al seu discurs inaugural, el doctor Joan Freixas remarcà aquesta idea: «L'Associació ha procurat que'n aquesta festa de les Ciències Mèdiques de Llengua Catalana, hi comparaguessen, hi portessen els cabals científics llurs representants de tots els pobles on és parlada. De València, d'Aragó, i de Mallorca n'ha vingut un bon contingent...»³⁶

Al Segon Congrés s'adheriren les tres diputacions valencianes i el president d'honor pel Cos Mèdic de València fou Faustí Barberà. L'activitat de Barberà en aquest Congrés fou més intensa encara que en el primer: hi presentà un treball històric sobre la profilaxi de la tuberculosi, una cartilla anti-leprosa popular, el seu mètode per a tractament pedagògic dels sordmuts i va fer l'elogi del beat Joan Gilabert Jofre en una sessió extraordinària.³⁷

Al Congrés tingué lloc una exposició annexa que organitzà un comitè presidit pel ja esmentat Marià Batllés i Bertran de Lis. La finalitat era inventariar els texts mèdics escrits en català, i el primer volum, que de fet fou el catàleg de l'exposició, constituí la *Bibliografia medical de Catalunya*. El Dr. Barberà va col·laborar a l'exposició aportant-hi reproduccions fotogràfiques de manuscrits i impresos, i alguns originals de la seua propietat.³⁸

En aquest Congrés, també hi va prendre part el doctor Joan Baptista Peset i Aleixandre amb un treball sobre vacunació mixta antitífica i antimelitocòccica³⁹ i el doctor Mas i Magro, amb un estudi microscòpic de l'eritrocitogènesi normal en la medul·la òssia dels mamífers.⁴⁰ Hi presentaren també treballs els doctors Pau i Rafel Colvée Reig,⁴¹ Josep Wieden Portillo i Eduard Wieden Viñarta.⁴² Hi assistiren com a congressistes els metges valencians Montoro, Antoni Romero, Rafel Vilar Sancho, Rafel Tutó Morell i Jaume Torrent Roig.

379

Manuel Corachan, al Quart Congrés. El Diccionari de Medicina

Fins al Quart Congrés, celebrat a Girona, en 1921, no apareix cap personalitat valenciana rellevant. En aquest Congrés, actuà com a secretari Manuel Corachan García (1881–1942). El doctor Corachan havia nascut a Xiva (la Foia de Bunyol) i estudià a Barcelona, on va desenvolupar tota la seua activitat professional. La vinculació de Corachan amb el País Valencià, fonamentalment amb la seua ciutat nadiua, era entranyable i no va trencar-ne mai els lligams: la visitava sovint i la protegia amb generoses donacions. Al Sisè Congrés, celebrat a Barcelona, el 1930, després d'haver-se interromput durant set anys per la prohibició de Primo de Rivera, que considerava subversiva la utilització del català, se li va encarregar, a Corachan, que encapçalàs un grup de professionals de la sanitat i de filòlegs amb la finalitat de construir un *Diccionari de Medicina*, treball que va presentar acabat en el Novè Congrés, celebrat a Perpinyà el 1936.⁴³

*Josep Simon i Barceló, vocal valencià al Novè Congrés (Perpinyà, 1936).
S'hi proposà el doctor Corachan com a president del Desè Congrés,
a celebrar a València*

En aquest darrer Congrés, la representació valenciana l'ostenta Josep Simon i Barceló, que hi figura com a vocal. És precisament al Novè Congrés quan

es decideix fer el pròxim a la ciutat de València i nomenar-ne president el Dr. Corachan.

L'Assemblea General Ordinària va tenir lloc el dia 27 de juny de 1936, abans de cloure el Novè Congrés. La proposta va partir de Llorenç Rubio, que llavors era conseller municipal i delegat de l'Ajuntament de la ciutat del Túria. Les raons de Rubio per a fer tal proposta eren els vincles que unien Catalunya i el País Valencià i recordar que justament l'any 1938 es complia el setè centenari de la conquesta de València per Jaume I. El canvi que aquesta proposta significava al municipi valencià era extraordinàriament interessant: de rebutjar la corona de ferro oferta a l'estàtua de Jaume I pels catalans assistents a l'Assemblea Regionalista Valenciana, en 1907, ara, es venia a reconèixer des del mateix ajuntament la comunitat lingüística i cultural de parla catalana. La iniciativa comptà amb el suport d'August Pi Suñer i fou acceptada per aclamació.⁴⁴ Rubio va entrar a formar part de la Junta substituint Josep Simon.

Corachan es trobava en aquells moments al punt àlgid del seu prestigi no sols professional, acadèmic i social, sinó també polític. Gaudia d'una merescuda fama com a cirurgià i havia estat president de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques; dirigia el servei de cirurgia a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, amb la categoria de professor lliure de Patologia i Clínica Quirúrgica de la Universitat Autònoma de Barcelona; des de maig de 1936, era conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya i com a representant del govern autònom pronuncià un discurs al Novè Congrés de Perpinyà.⁴⁵ En el seu discurs, Corachan es declarà irreductible valencià, i referint-se a la llengua manifestà: «No pretenc cantar una pàtria; només vull exaltar una llengua comuna que no és patrimoni exclusiu dels valencians, o dels mallorquins, o dels catalans, o dels rossellonesos, sinó que és de tots i de cada un de nosaltres... Honorem-la nosaltres en aquestes reunions i procurem sempre enaltir-la i prestigiar-la per la consistència i pel valor del nostre treball i del nostre esforç científic».⁴⁶ Com es pot veure, els plantejaments del doctor Fargas i Roca al Primer Congrés continuen preocupant els metges de llengua catalana. En síntesi, es manté la clara consciència que una llengua val tant com els homes que la parlen i, en aquest sentit, és fonamental una política de regeneració científica.

El 14 de juliol de 1936, es reuní la nova Junta Directiva i, pocs dies després, s'insurreccionava part de l'exèrcit i començava la guerra civil espanyola, preludi de la llarga dictadura franquista que condemnà totes les llengües no castellanques a una sàdica persecució.

1976. Es reprenen els Congressos on foren interromputs: Perpinyà

La mort de Franco el 1975 va demostrar que quan el poble no vol, una llengua no mor, i pel setembre de 1976 es van reprendre els Congressos de

metges i biòlegs de llengua catalana. Pel seu simbolisme, es va elegir la ciutat de Perpinyà, on es van interrompre les seues celebracions. L'assistència de valencians fou nombrosa, potser la més nombrosa de tots els Congressos, i jo diria, com a testimoni, que la més entusiasta. En foren membres d'honor la Facultat de Ciències Biològiques de València, els Col·legis de Metges d'Alacant, Castelló i València... Però això ja és història recent que ha de ser analitzada després de sedimentar-se i en el context d'aquells moments en què semblava que el poble valencià, per fi, iniciava el camí del seu retrobament.

NOTES

1. CASASSAS, O. *La medicina catalana del segle xx*, Barcelona, Ed.62, 1970.
2. «Els Congressos de Metges de Llengua Catalana», *Tribuna Médica*, 23/26.10.1976, p. 24.
3. *Ibidem*.
4. CUCÓ, A. *El valencianisme polític (1874-1936)*, València, Barbí, 1971.
5. SANCHIS GUARNER, M. *Renaixença al País Valencià*, València, Tres i Quatre, 1968, p. 40.
6. *Ibidem.*, p. 51.
7. CUCÓ, A., *op. cit.*, p. 44.
8. GUMIEL ENGUIX, R. «La terra valenciana», *València Nova*, 12, 20.10.1906.
9. Cucó, A., en el llibre abans esmentat, estudia en profunditat el discurs de Barberà. Nosaltres, però, no sols hem utilitzat la publicació impresa, sinó també el discurs manuscrit que es conserva a l'Archivo Rodrigo Pertegás (A. R. P.), ubicat a la Càtedra d'Història de la Medicina de la Universitat de València. Així mateix, hem consultat altres documents manuscrits directament relacionats amb el pensament polític de Barberà. Cal destacar, per exemple, el discurs pronunciat el 1903 a un grup de treballadors catòlics, en el qual intentava analitzar «La causa i lo remei del decaïment d'Espanya».
10. BARBERÀ, F. *De regionalisme i valentinicultura. Discurs vell i comentaris nous*, València, 1911, p. 38.
11. *Ibidem*.
12. BARBERÀ, F., *op. cit.*, p. 22.
13. *Ibidem*, p. 44.
14. BALAGUER PERIGÜELL, E. «Medicina y política en la Valencia de la Restauración: La obra de Faustino Barberà Martí (1850-1924)», *Med. Esp.*, 66, 138-149 (1971), p. 144.
15. «I Congrès Internacional de la Llengua Catalana», *València Nova*, 12, 20.10.1906.
16. «Regionalisme», *València Nova*, núm. 13, 6.11.1906.
17. «La lepra catalanista», *El Pueblo*, núm. 5.447, 11.05.1907, citat per Cucó, A., *op. cit.*, p. 58.
18. ESCUDER, J. M. «Regionalismo», *El Radical*, núm. 1.495, 17.04.1907, citat per Cucó, A., *op. cit.*, p. 59.
19. BALLESTER SOTO, V. «El Dr. Faustino, Mínimo y Gasparo, o les naus de Barcelona y la flauta solidària», *El Pueblo*, núm. 5.485, citat per Cucó, A., *op. cit.*, p. 63.
20. IRANZO BENEDITO, M. «La Asamblea Regional Valenciana. Apelación a la realidad», *Las Provincias*, 19.06.1907.

21. El tribunal de llicenciatura estava format per: Ferrer i Viñeta, Peregrí Casanova i Crous i Caselles (A. R. P.).
22. BARBERÀ, F. *Sesión apologética dedicada al doctor don Tomás Villanueva Muñoz Poyanos*, València, 1888, p. 20.
23. BARBERÀ, F. «El Instituto Médico Valenciano», *Rev. Val. Cien. Méd.*, 4, (1902), p. 142-144.
24. BARBERÀ, F. «La reforma de la Instrucción Pública», *Rev. Val. Cien. Méd.*, 13, (1911), p.369.
25. BARBERÀ, F. «El Congreso Español de Otorrinolaringología», *Rev. Val. Cien. Méd.*, 12, (1910), 125-127.
26. BALAGUER PERIGÜELL, E. «Las ideas psiquiátricas en la Valencia del siglo XIX», València, Tesis de Licenciatura, 1969; «Del magnetismo animal al hipnotismo en la Valencia de siglo XIX», *III Cong. Nac. Hist. Méd.: Actas*, València, 1971, vol. II, p. 423-432.
27. BARBERÀ, F. «Discurso apologético del valenciano del siglo XV Mosén Manuel Díez», Ms. (ARP).
28. BARBERÀ, F. «Un hematòleg valencià del segle XV». A: *Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana: Llibre de Ponències i Comunicacions*, Barcelona, 1913, p. 33. Vegeu també DANON, J. «Notas históricas sobre los Congresos médicos», *Med. Hist.* 2a. època, núm. 51, 1975, p. 29.
29. VILA I BARBERÀ, R. «La viscosimetria sanguinea en ses relacions amb la hemovoluminimetria». A: *Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana: Llibre de Ponències i Comunicacions*, Barcelona, 1913, Cap. III.
30. «Acte Inaugural», idem, p. 27.
31. PESET, V. I PESET, J., «Bosqueig crític de l'Hematoquímia legal», idem, Cap. VII.
32. AGUILÓ LUCIÀ, L. «Notes sobre l'actuació política d'En Joan Peset». A: *Estudios dedicados a Juan Peset Aleixandre*, València, Universitat de València, 1982, T. I, pàgs. LIII-LXI.
33. PESET I ALEIXANDRE, T. «Hematologia comparada». A: *I Congrés de Metges de Llengua Catalana*, Barcelona, 1913, Cap. VI.
34. MAS I MAGRO, F., «La leucocitossi Leucoblàstico-promielocítica», Idem, cap. II.
35. Idem, cap. VII.
36. «Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana», *Tribuna Médica*, 23/26.09 1976, p. 31.
37. BARBERÀ, F. «Profilaxis de la tuberculosis». A: *2n Congrés de Metges de Llengua Catalana, Llibre de Ponències i Comunicacions*, Barcelona, 1917, p. 219; «Defengamse de la lepra!», Idem, p. 513; «Lo tractament pedagògic dels sords-muts», Idem, p. 541; («Elogi del beat Joan Gilabert Jofre»), Idem, p. 589. És en aquesta ocasió quan presenta la seua cartilla contra la lepra, fet al qual ell donarà gran importància després: «Cartilla antileprosa popular presentada al II Congrés de Metges de Llengua Catalana», *Rev. Val. Cien. Méd.*, 19, 209 (1917).
38. *Bibliografia Medical de Catalunya*, Barcelona, 1918, pàgs. xxii i xxx.
39. PESET, J. «La vacunació mixta antitífica i antimelitocócica sembla la més adequada per a la nostra regió», A: *Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana Llibre de Ponències i Comunicacions*, Barcelona, 1917, p. 184.
40. MAS I MAGRO, F. «Estudis microscòpics sobre la eritro-citogenesi normal en la mèdula òssia de qualques mamífers», Idem, p. 255.
41. COLVEE, R. «Tractament de les bronquitis cròniques per una vacuna mixta», idem, p. 246; COLVEE, P. «Bacterioteràpia en les neuràlgies i neuritis», idem, p. 303.